

УДК 582.35.99: 504

Лукаш О.В., Кирієнко С.В.,
Слюта А.М., Гутник Є.О.

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка,
lukash2011@ukr.net

**ГЕРБАРНІ ЗРАЗКИ З УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ У
ГЕРБАРІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
Т.Г. ШЕВЧЕНКА ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Collection of herbarium of T. Shevchenko National Pedagogical University of Chernihiv is counted by 116 standards of herbarium 67 species collected in Ukrainian Carpathians. Materials of herbarium, that were collected in Ukrainian Carpathians, are used for realization of lectures and laboratory employments.

Ключові слова: *гербарій, Українські Карпати, Чернігівський педуніверситет, освітній процес*

Гербарій – це документальна об’єктивна база, універсальний засіб і банк інформації для всіх ботанічних досліджень – від флористики і систематики, до хорології та аутфітосозології включно (Чопив, 1999). Гербарні колекції документують і відображають біорізноманіття фітобіоти окремих територій. Вони є основою інформації про географічне поширення видів та зміни в рослинному покриві, які відбуваються в процесі соціально-економічному розвитку. Крім наукової цінності гербарій має значне освітнє значення, адже гербарні матеріали є засобом збільшення уваги до біоти, проблеми охорони природи під час підготовки фахівців природничого профілю (екологів, біологів, географів тощо).

На кафедрі екології та охорони природи Чернігівського національного педагогічного університету

імені Т.Г. Шевченка (далі Чернігівський педуніверситет) функціонує навчальна гербарна лабораторія, основним завданням якої є створення, зберігання та систематизація колекційних фондів вищих рослин, що сприяє пропаганді природоохоронних аспектів раціонального використання фіторізноманіття, екологічній освіті, вихованню студентів, вдосконаленню процесу навчання і підготовки висококваліфікованих фахівців природничого профілю.

Гербарій Чернігівського педуніверситету, що нараховує близько 6000 аркушів рослин, зібраних здебільшого з поліської та лісостепової частин Чернігівської області, у своєму складі містить також гербарні зразки рослин з території Українських Карпат. Вони були зібрані впродовж 1999- 2016 років переважно О.В. Лукашем та Ю.О. Карпенком. Відомості про видовий склад гербарної колекції (у алфавітному порядку родин) наведені у таблиці.

Таблиця.

Видовий склад зборів з Українських Карпат у гербарії Чернігівського педуніверситету.

Родина, вид, (кількість аркушів)	Родина, вид, (кількість аркушів)
Аріасеае	Гераніасеае
<i>Astrantia major</i> (2 гербарних зразки)	<i>Geranium phaeum</i> (2)
Аспленіасеае	Гіперісасеае
<i>Asplenium viride</i> (1)	<i>Hypericum alpigenum</i> (2)
Астерасеае	Гіперзіасеае
<i>Arnica montana</i> (4)	<i>Huperzia selago</i> (5)
<i>Scorzonera purpurea</i> (3)	Іюнасасеае
<i>Telekia speciosa</i> (3)	<i>Juncus trifidus</i> (1)
<i>Cirsium waldsteinii</i> (1)	Ламіасеае
<i>Leucanthemum rotundifolium</i> (4)	<i>Galeobdolon luteum</i> (1)
	<i>Galeopsis speciosa</i> (1)
	<i>Salvia glutinosa</i> (2)

<i>Carduus kernerii</i> (1)	Linaceae
<i>Carlina acaulis</i> (2)	<i>Linum extraaxillare</i> (2)
<i>Pilosella aurantiaca</i> (3)	Onagraceae
<i>Pyrethrum clusii</i> (3)	<i>Circaea intermedia</i> (1)
<i>Achillea carpatica</i> (2)	Orchidaceae
<i>Aposeris foetida</i> (1)	<i>Traunsteinera globosa</i> (1)
<i>Centaurea jacea</i> (2)	Parnassiaceae
<i>Senecio subalpinus</i> (1)	<i>Parnassia palustris</i> (1)
<i>Solidago alpestris</i> (1)	Pinaceae
Betulaceae	<i>Pinus mugo</i> (2)
<i>Duschekia viridis</i> (2)	<i>Pinus cembra</i> (1)
Brassicaceae	<i>Abies alba</i> (1)
<i>Dentaria bulbifera</i> (1)	Poaceae
Campanulaceae	<i>Festuca pallens</i> (1)
<i>Campanula abietina</i> (1)	Polygalaceae
<i>Campanula alpina</i> (2)	<i>Polygala sibirica</i> (1)
<i>Phyteuma vagneri</i> (1)	<i>Persicaria bistorta</i> (1)
Caryophyllaceae	<i>Rumex alpinus</i> (1)
<i>Melandrium dioicum</i> (1)	Polypodiaceae
<i>Dianthus compactus</i> (1)	<i>Blechnum spicant</i> (1)
Crassulaceae	Primulaceae
<i>Sempervivum montanum</i> (2)	<i>Soldanella hungarica</i> (1)
<i>Sedum alpestre</i> (1)	<i>Lysimachia nemorum</i> (1)
Cupressaceae	Ranunculaceae
<i>Juniperus sibirica</i> (1)	<i>Aconitum moldavicum</i> (3)
Dryopteridaceae	<i>Trollius europaeus</i> (2)
<i>Gymnocarpium robertianum</i>	<i>Pulsatilla alba</i> (2)
(2)	<i>Ranunculus carpaticus</i> (1)
<i>Gymnocarpium dryopteris</i> (1)	Rosaceae
Ericaceae	<i>Sieversia montana</i> (2)
<i>Rhododendron myrtifolium</i> (2)	<i>Potentilla aurea</i> (1)
<i>Rhododendron luteum</i> (1)	Saxifragaceae
Fagaceae	<i>Saxifraga stellaris</i> (1)
<i>Fagus sylvatica</i> (2)	Thelypteridaceae
Gentianaceae	<i>Phegopteris connectilis</i> (3)

<i>Gentiana asclepiadea</i> (3)	Thymelaeaceae
<i>Gentiana lutea</i> (3)	<i>Daphne mezereum</i> (1)
<i>Gentiana amarella</i> (1)	Violaceae
<i>Gentiana punctata</i> (1)	<i>Viola declinata</i> (2)
<i>Gentiana laciniata</i> (1)	

Як бачимо, у гербарній колекції Чернігівського педуніверситету представлено 116 гербарних зразків 67 видів, зібраних в Українських Карпатах. Зокрема 12 видів (представники 9 родин), внесених до Червоної книги України (ЧКУ, 2009) (25 гербарних зразків). Серед них: 2 реліктових види (*Gentiana lutea*, *Pinus cembra*), 5 центрально-європейських видів на східній межі ареалу (зокрема *Festuca pallens*, *Arnica montana*, *Pulsatilla alba*, *Astrantia major*, *Gentiana punctata*) 2 високогірні центрально-європейські види (*Gentiana laciniata*, *Sempervivum montanum*), європейський гірський вид на північно-східній межі ареалу *Traunsteinera globosa* та карпатсько-балканський високогірний вид на північно-східній межі ареалу *Rhododendron myrtifolium*, вид на південній межі ареалу *Huperzia selago*. Щодо червонокнижних рослин, з метою гербаризації здійснювався збір вже пошкоджених природним шляхом особин або частин рослин.

Гербарні зразки з Українських карпат, що зберігаються у гербарії Чернігівського педуніверситету, здебільшого використовуються з освітньою метою. З використанням гербарних матеріалів, зібраних в Українських Карпатах, проводяться лекції та лабораторні заняття з фахових дисциплін. Ознайомлення майбутніх фахівців біологів, екологів та географів, з гербарним матеріалом відбувається під час вивчення ботаніки, флори прісних вод, біорізноманіття, біогеографії, загальної екології. Наприклад, гербарні зразки використовуються як демонстраційний матеріал під час лекційних та лабораторних занять при висвітленні питань флористичного та геоботанічного районування України,

ендемизму флори, охорони рослинного світу, порівняння біорізноманіття Полісся та Карпат.

Робота з гербарієм сприяє формуванню у студентів навички правильної поведінки під час експедицій та походів по Карпатському регіону, бережливого ставлення до рослинного світу, розвивати вміння спостерігати, порівнювати, аналізувати, досліджувати нове і невідоме.

Гербарна колекція також є базою для науково-дослідної роботи наукових співробітників, аспірантів, магістрантів і студентів, використовується під час проведення олімпіад з біології, екології та географії серед школярів і студентів. При виконанні наукових робіт (курскових, дипломних, магістерських) за тематикою, пов'язаною з Карпатським регіоном, студенти також працюють з матеріалами гербарної колекції.

У процесі підготовки фахівців природничого профілю у вищих навчальних закладів усі зусилля повинні бути спрямовані на високий рівень професіоналізму, поєднаний з високою, культурою й гуманістичними світоглядними позиціями. Оскільки правильне збереження колекцій, наукове вивчення, оновлення та розширення матеріально-технічної бази з обслуговування гербарію дає можливість студентам використовувати під час навчання гербарний матеріал.

Отже, у гербарній колекції Чернігівського педуніверситету представлено 116 гербарних зразків 67 видів, зібраних в Українських Карпатах. Зокрема 12 видів (представники 9 родин), включених до Червоної книги України (ЧКУ, 2009) (25 гербарних зразків). З використанням гербарних матеріалів, зібраних в Українських Карпатах, проводяться лекції та лабораторні заняття з фахових дисциплін ботанічної, екологічної та біогеографічної спрямованості. Робота з гербарієм сприяє формуванню у студентів навички культури поведінки у природі під час перебування у Карпатському регіоні. Гербарна колекція також є базою для науково-дослідної

роботи наукових співробітників, аспірантів, магістрантів, студентів, вчителів та учнів.

Література

1. Чопив В.І. Гербарій. Історія, створення та функціонування / В.І. Чопик, Т.Я. М'якушко, Т.Д. Соломаха. - Київ: Фітосоціоцентр, 1999. – 130 с.
2. Червона книга України. Рослинний світ / [під заг. ред. Я.П. Дідуха]. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

УДК 591.9

Одочук П. І.

Національний природний парк «Вижницький»
odochukpetroop@gmail.com

**ВИДОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ХВОСТАТИХ
ЗЕМНОВОДНИХ НА ТЕРИТОРІЇ
НПП «ВИЖНИЦЬКИЙ»
(ПОШИРЕННЯ, ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА КАТЕГОРІЇ РІДКІСНОСТІ)**

The results of long-term researches of specific variety are resulted, distribution and quantity of amphibious on territory NPP «Vizhnickiy»: Triturus cristatus, Triturus montandoni, Triturus alpestris, Salamandra salamandra.

Ключові слова: плазуни, поширення, чисельність, біотопи, живлення.

Впродовж останніх століть, внаслідок бурхливого розвитку промисловості, та внаслідок впливу різних чинників, відбувається невідпинна деградація природного осередку, що негативно відображається на існуванні хвостатих земноводних. І якщо набагато раніше на нашій планеті різноманітні зміни в тваринному світі обумовлювалися кліматичними, геологічними, ґрунтовими, еволюційними й іншими природними чинниками, то згодом вирішальний